

Till läsningen: Inskriften börjar utan sk. 1 **h** är säkert. Runan 2 har förlorat övre delen genom att ristningsytan här har fallit bort; inga spår av bst finnas. Efter denna skadade runa är ytan bortflagrad 15 cm.; på detta flagrade parti finnes numera endast en ristad linje, vilken möjligen utgör en rest av bst i 4 **u**. Av 5 **n** återstår numera endast nedre hälften. 6 **t** är däremot fullständigt bevarat. Avståndet mellan 6 **t** och 7 **r** är 10 cm.; det stora avståndet förklaras av att ristningsytan på grund av sin ojämnhet har varit olämplig att rista. På samma sätt skall också det onormalt stora avståndet mellan 7 **r** och 8 **i** förklaras. 9 **i** är ej stunget. Sk saknas efter 10 **t**. Av runan 12 återstår endast nedre hälften; det kan därför numera ej avgöras, om runan har varit stungen eller ej. 17 **e** är stunget. 18 **n** har ensidig bst. 19 **e** är stunget. I 24 **k** är bst ovanligt högt ansatt. I 26 **p** utgår bst från ramlinjerna. 28 **i** är ej stunget, ej heller 29 **k**. Efter 30 **r**, som är fullständigt bevarat, är stenen avslagen; genom denna skada har runföljden 31–37 gått förlorad.

Rhezeliuss (F a 6): **hlnuntr + lit rita + sten + eftia + kuprikr + suer · sin.** — B 490: **hi ... unor · i lit rita · stin × iftia + kuprikr × suer sen.** — Dybeck (stenens högra del, med runföljden 31–37, var då bortslagen och förlorad): **... ni ... r × lit · rita × stin × eftia × kuprikr ...**

U 1110 är, i likhet med U 774, 846 och 1051, rest efter en svärfader. Om ordet *sværr* m. 'svärfader' se U 846. På U 897 finnes det motsvarande feminina ordet *sværa* f. 'svärmoder'.

Runföljden 1–7 har innehållit ett mansnamn, som har slutat på *-undr*. Förleden, som har börjat med **h**, är däremot dunkel. På grund av att ristningen här är skadad, kunna de äldre läsningarna icke kontrolleras. Möjligen skulle man kunna gissa, att ristaren har åsyftat det vanliga mansnamnet *Anundr*.

Svärfaderns namn, *Gudrikr*, har tydligen varit ganska sällsynt. Det är nu belagt i fem runinskrifter: U 29, 355, 649, 1110 samt på en vid Billby, Stt Pers socken, nyfunnen runsten; om den sistnämnda se S. B. F. Jansson, *Billbysten* ... (i: *Fornvännen* 1955), s. 216 och 218. Samtliga beläggen från runinskrifterna äro sålunda från Uppland. I Lundgrens och Brates namnordbok upptages endast ett säkert belägg från medeltiden, också detta uppländskt (*Gudricus*, 1316). Även på västnordiskt område och i Danmark har namnet förekommit sparsamt. Anmärkningsvärt är, att namnet står i nominativ i st. f. i akkusativ. Jfr t. ex. U 1076 och 1097 (s. 416).

Ristaren har nedtill placerat en (numera försvunnen) s. k. repstav. Om förekomsten av detta ornament se U 1079.

Dragby.

I Fa 5 (s. 133) har Bureus en uppgift om att en runsten skulle finnas »Wid Dragby ... wid Alm. vägen». Uppgiften torde åsyfta U 1111.

1111 Eke, Skuttunge sn.

Pl. 105, 106.

Litteratur: B 489, L 181, D 1: 209. J. Bureus, Fa 6 s. 63 n:r 89 (Bureus' egen uppteckning), s. 198 n:r 165 (Rhezeliuss), Fa 5 n:r 327, Fa 13 s. 14, s. 380, s. 493, Fa 1 s. 74; J. Rhezeliuss, Fl 1 n:r 52; Ransakningarna 1667–84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 45; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 2, s. 122 b; R. Dybeck, Insändare i Upsala-Posten den 20 Juli 1864, Skuttunge socken 1864 (ATA); G. Stephens, ONRM 2 (1867–68) s. 672 f.; UFT h. 5 (1876), s. 64; A. Kock, Anmärkningar till läran om *u*-omljudet (i: ANF 10, 1894), s. 353; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 113; S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942 (ATA); G. Olson, Rapport till Riksantikvarieämbetet den 18/11 1948 (ATA).

Äldre avbildningar: J. Rhezeliuss, teckning (i Fl 1); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 489; träsnittet återgives i Stephens, a. a. s. 672); Dybeck (D 1: 209).

Stenen står i en stenig, trädbevuxen liten åkerholme i Eke »östra gårde», 600 m. Ö om Eke, 500 m. SSV om den östligaste gården i Norrby, 1,7 km. SSÖ om Skuttunge kyrka. Platsen är utmärkt på Ekonomiska kartbladet »Skuttunge» (1952).

Enligt Bureus fanns stenen »J Eke gårde strax hos then förra [= U 1115]. Rhezelius anger i F a 6 platsen som »Skuttunge Sochn Widh Eke»; F a 5: »Eke». Ovan teckningen i F l 1 finnes platsuppgiften: »Skuttunge Sochn, Widh vägen i Eke västra gärdet.» *Ransakningarna* 1667–84: »Ekie Östregiärdet en steen påskrifwen.»¹ På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Eke västra gårde i Skuttunge Sochn Bälings härad» (B 489: »Eke Västra gårde»; L 181: »Eke, V. gärdet»). O. Celsius' anteckningar (i F m 60: 2) sakna självständigt värde. — I sin förteckning över fornminnen i Skuttunge socken av år 1864 skriver R. Dybeck om U 1111: »I Eke östra gårde, vid en byväg, är en större runsten, något lutande.»² *Sveriges runurkunder*: »Å en af de ouppodlade höjderna i Eke gårde, öfver hvilken byvägen mellan Eke och Norrby löper, äro många gamla stensättningar och bland dem denne runsten, som länge haft sin lutande ställning.» *UFT*: »Står vid byvägen mellan Eke och Norrby, bland en mängd gamla stensättningar.» — Vid runinskriftsinventeringen 1942 låg U 1111 omkull; stenen restes på sin gamla plats år 1948 genom Riksantikvarieämbetets försorg.

Grå granit. Höjd över markytan 2,03 m.; stenens hela höjd är 2,50 m.; bredd (nedtill) 1,64 m. Ristningsytan är knottrig, delvis flagrande. Linjerna äro smala med skarpt markerade kanter; numera äro de flerstädes grunda.

Inskrift:

ansuar + auk + þorbiarn + lito + hakua + stin + yftir + faður + sen auk + steniltr + bunta sin tata
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65

Andsvarr ok Þorbiorn letu haggva stein æftir faður sinn ok Stæinhildr (æftir) bonda sinn Tatta.

»Andsvar och Torbjörn läto hugga stenen efter sin fader och Stenhild efter sin man Tatte.»

Till läsningen: Inskriften börjar utan sk. I 10 þ utgår bst från ramlinjerna; samma form har inskriftens andra þ-runa (38). I 11 o äro bistavarna korta till vänster om hst. 19 i är ej stunget. 21 o är säkert. I 24 k finnes mitt emellan hst och bst en grund fördjupning, som icke gör intryck av att vara huggen; dylika grunda fördjupningar förekomma flerstädes i den knottriga ytan. 29 i är ej stunget. I 31 y finnes en markerad fördjupning, som förefaller att vara huggen. Sk efter 35 n är skadat och därför otydligt. 42 e är stunget med ett kort tvärstreck. Efter 43 n finnas inga säkra spår av sk; en kraftig fördjupning mitt i bandet är utan tvivel naturlig. Sk efter 46 k står på ett ojämnt ställe och är otydligt. 49 e är stunget med ett kort tvärstreck. 51 i finnes på ett mycket ojämnt ställe. 55 b är svårt skadat genom bortfall; endast nedersta stycket av hst samt undre bst finnas numera i behåll. Sk saknas efter 59 a. 61 i är troligen ej stunget. I 62 n är bst grund till vänster om hst. Sk saknas efter 62 n. Runföljden 63–66 tata är säker. Efter 66 a finnas inga säkra spår av sk.

Bureus (i F a 6): þorbiarn · lito · hamkua · sten · ufetir · faður sin · auk · steniltr · bunta · sin. (Bureus har sålunda icke sett inskriftens början och slut. Detta kan bero på att stenen hade sjunkit och stod lutande åt vänster.) — Rhezelius: ansuar × auk × þorbiarn · lito · hkua · stin · yftir · faður · sen · auk · steniltr · bua + ta sin · tata ×. — Hadorph och Leitz: ansuar + auk × þorbiarn · lito · hakua · stin ×

¹ I *Ransakningarna* tillägges: »Ekieäng, som ännu kallass Kyrikiohagen, hwarest seyes gudztjänst wara hållen, finness sielfwe platzen med steenar omlagd.» Samma uppgifter, praktiskt taget ordagrant återgivna, finnas i Palmsköldska samlingen (Palmsk. 274, s. 657, UUB).

² Om fornminnen vid Eke, i det gårde där U 1111 finnes, meddelar Dybeck vidare: »På Eke östra gårde äro mellan 50 och 60 stenkretsar och mindre kullar, här och der mellan åkrarna. Äfven finnes der en bautasten af tre fots höjd.» På Ekegravfältet ha talrika fynd gjorts; se handlingar i ATA.

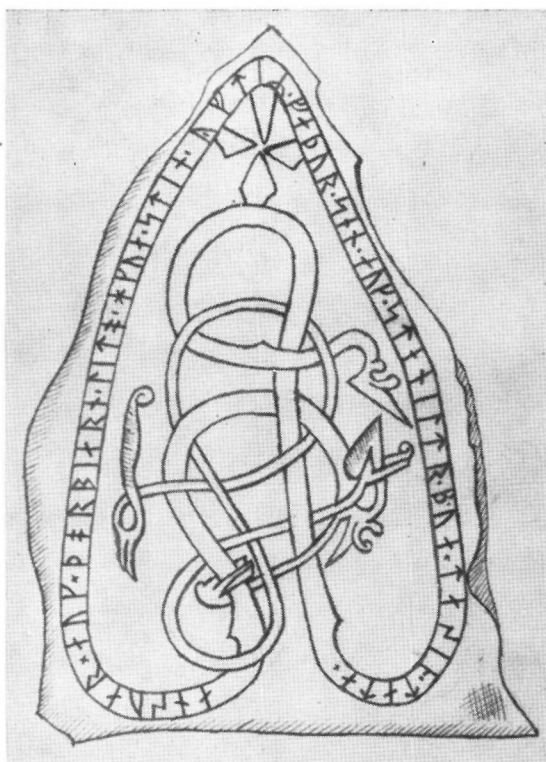

Fig. 398. U 1111. Eke, Skuttunge sn.
Efter teckning av Rhezelius.

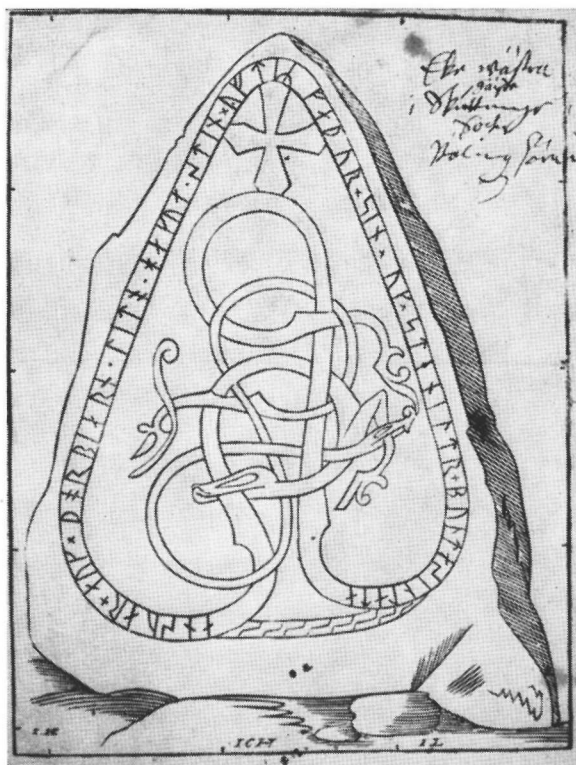

Fig. 399. U 1111. Eke, Skuttunge sn.
Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 489).

yftir faður × sin × uk × steniltr + bunta sin lata. — Dybeck (D 1:209): ansuar × auk × þorbiarn × lito × hakua × stin × yftir (×) faður × sen (×) uk × steniltr × bunta (×) sin · tata.

U 1111 är rest efter Tatte av hans två söner, Andsvar och Torbjörn, och av hans hustru Stenhild. Inskriften är något otympligt formulerad, i det att prepositionen *æftir* (eller *at*) har utelämnats efter hustruns namn. G. Stephens anmärker (a. a. s. 673): »The non-repetition of *ÛFTIR* or *AT* before *BUNTA* belongs to the ellipses so common in all our old monuments, runic and manuscript. It is found on *many* other stones.» I Stephens' ord ligger onekligen en avsevärd överdrift.

Om det jämförelsevis vanliga mansnamnet *Andsvarr* (*Assurr*) se U 167 och U 276. (»Af detta eller sådant Namn Answar, synas dhe vara nämde som Tacitus kallar Ansvarios, frisarnas grannar» anmärker Peringskiöld i *Monumenta* 2, bl. 45 v.) — Den andre sonens namn, *Þorbiörn*, tillhör de i runinskrifterna allra vanligaste namnen. — Kvinnonamnet *Stæinhildr* är utom från U 1111 känt från en sörmländsk inskrift (Sö 236: *stineltr*) och en uppländsk (U 956: *stniltr*). Från medeltiden förtecknas i Lundgrens och Brates namnordbok endast ett belägg, också det uppländskt (*stenildis*, 1316). Namnet har alltså tydligen varit sällsynt. — I än högre grad gäller detta om inskriftens sista namn, ristat *tata* (ack.).

Rhezelius läste namnet riktigt, medan däremot Hadorph läste *lata*; så återges efter Hadorph runföljden i Peringskiölds *Monumenta*, i *Bautil* och i Liljegrens *Runurkunder* (1833). Dybeck rättar felet år 1864 i en artikel i *Upsala-Posten*. Efter en skildring av »De sednaste weckornas antiqvariska forskning, särdeles i Bälings, Norunda och Rasbo härader» skriver Dybeck: »Att i öfrigt hundradetals oriktiga läsningar i nämnde werk [= *Bautil*] blifwit rättade, behöfwer knappt nämnas. En enda rättelse

må dock anföras. Inskriften å Ekestenen i Skuttunge socken slutar, enl. Baut. 489 och Liljegr. 181, med: **bunta sin lata**. Detta **lata**, som satt myror i hufwudet på mången både swensk och dansk runforskare, finns icke på stenen, men wäl **tata**; hwarigenom twisten tör wara för alltid sliten.» — Stephens kopierar (a. a. s. 672) Hadorphs och Leitz' träsnitt men rättar, på grund av sin kännedom om Dybecks artikel i *Upsala-Posten*, inskriftens sista ord: »In 1864 it was examined by Dybeck, who announced . . . that the last word was TATA, not LATA . . . No new drawing being yet made public, I have copied Göransson's woodcut [= B 489], only altering the † to ↑ in the last word.» När *Sveriges runurkunder* publicerades, hade Dybeck observerat, att han icke var den förste som hade funnit den riktiga läsningen: »Jag finner, då detta skrives, att äfven Lars Bure (före 1650) bemärkt ↑†↑†, i stället för hwilket Bautil och Liljegren ha ††††. I *UFT* anmärkes: »Tata betyder Tanta (d. ä. den tandade, som har stora tänder); jfr Åkerbystenens (L. 166) [= U 1070] *Tatr* (*Tandr*); B. och L. 181 läste här fordom *Lata*, *La(n)ta* af *Lanti*, hvilket mycket wäl kunnat vara ett namn, isl. *landi*, landsman.»

tata torde återge ett mansnamn, som i nom. har hetat *Tat(t)i*; det förekommer också på Sö 41 (**tati**) och ingår enligt Lundgrens och Brates namnordbok i några svenska ortnamn. Se vidare U 1070, där ett jämförbart mansnamn, ristat **tatr**, förekommer, *Nordisk kultur* 7 (1947), s. 226, 242, 246 och *Danmarks gamle Personnavne* (1941–48), sp. 1346 f.

E. Brate anser troligt, att U 1111 har ristats av Gudfast, d. v. s. den ristare som har signerat den försvunna U 1116. Detta förefaller sannolikt, även om man numera icke har möjligheter till en kontroll av originalet. Ornamentiken beskrives av Brate på följande sätt: »Runormens hals bildar en ring och stjärten en, den inflätade ormen två. Nedtill finnes ett ornerat band, som sammanbinder vänstra och högra slingan.» Om detta ornament, en s. k. repstav, se U 1079.

1112. Grävsta, Skuttunge sn.

Litteratur: B 486, L 182. Ransakningarna 1667–84; J. Peringskiöld, *Monumenta* 2, bl. 45; *UFT* h. 5 (1876), s. 64. Avbildning: J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 486).

Enligt *Ransakningarna* 1667–84 fanns i »Gräfstad åbacka en stehn påskrifwen, så och någre griffter i hästhagerne». På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes blyertsanteckningen »gräfstad i Skuttunge» (B 486: »Gräfstad»; L 182: »Gräfstad»).

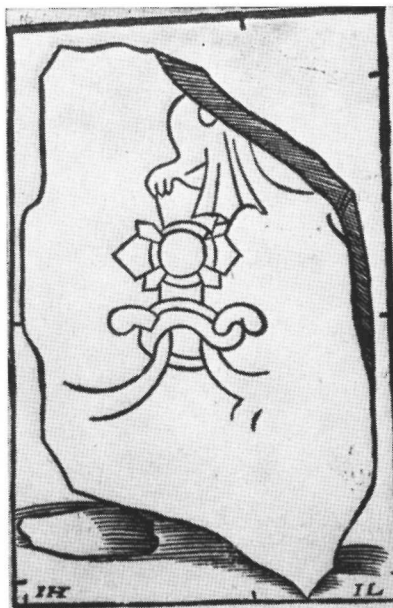

Fig. 400. U 1112. Grävsta, Skuttunge sn. Efter träsnitt i Peringskiölds *Monumenta* (B 486).